

A MAGYAR KIRÁLYI FÖLDMÍVELÉSÜGYI MINISZTERIUM KIADÁSA

RÁDIÓS GAZDASÁGI ELŐADÁSOK

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

ELNÖK: BR. PRÓNAY GYÖRGY DR.

HELYETTES ELNÖK: BUDAY BARNA

TAGOK:

MARSCHALL FERENC DR. SZTANKOVICS JÁNOS

MÉMETH JENŐ WELLMANN OSZKÁR DR.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

CZVETKOVITS FERENC DR.

SEGÉDSZERKESZTŐ:

SUHAYDA TIBOR

SZERKESZTŐSÉG:

BUDAPEST, V., KOSSUTH LAJOS-TÉR 11. SZ., II. 202.

III. ÉVFOLYAM

A. SOROZAT

18. SZÁM

OLYASD EL, ŐRIZD MEG ÉS GYŰJTSD KÖNYVTÁRBA!

A GABONASZÖVETKEZETEK ÉS KÖZRAKTÁRAK GABONAÁRVÉDELMI SZEREPE

RTA:

DR. IHRIG KÁROLY

EGYETEMI M.-TANÁR, A „MAGYAR GAZDASZÖVETSÉG” TITKÁRA

„FUTURA”

**A MAGYAR SZÖVETKEZETI KÖZPONTOK
ÁRÚFORGALMI RÉSZVÉNYTÁRSASÁGA
BUDAPEST, IV., BÉCSI-UTCA 2. SZÁM**

TELEFONSZÁMOK: {AUT. 838-70
AUT. 815-68

A gabonaszövetkezetek és közraktárak gabonaárvédelmi szerepe.

Írta: **Dr. Ihrig Károly** egyetemi m.-tanár,
a „Magyar Gazdaszövetség“ titkára.

A gabonafélék, vagyis a búza, rozs, árpa, zab termesztésére Magyarországon a művelt terület egyharmadrészét használják fel. Ezeknek évi termése 1928-ban 1 milliárd és 100 millió pengő értékű volt. Minthogy pedig a mezőgazdaság összes évi termelvényeinek értékét 3 milliárd pengőre becsülik, megállapíthatjuk, hogy a legfontosabb termesztési ág évi bevételének egyharmadrésze a gabonafélékből ered. Elsősorban a gabonatermesztés jövedelmezőségétől függ ma a magyar gazda anyagi boldogulása. Érthető tehát, ha mindazok, kiknek a mezőgazdaság sorsa szíven fekszik, a legnagyobb aggodalommal szemlélik azokat a jelenségeket, amelyek a gabonafélék áralakulása terén az utóbbi időben lejátszódnak. A mai árak éppen fele oly magasak, mint voltak a háború után tapasztalt legmagasabb árak, az 1925. év legelején fennállók. De még a háború előtti utolsó árakhoz képest is jelentékeny visszaesés mutatkozik. A búza ára az 1913. évi árnak 90%-a, a rozsé 75%-a, az árpáé 92%-a. A nyomott árakat még az sem tudja ellensúlyozni, hogy egyes más cikkek ára nem ennyire kedvezőtlen, vagy, hogy egyes kisebb termékek ára meghaladja a békebelit. Fokozza a gazdák gondját, hogy míg az ő legfontosabb termelvényeiknek ára igen messze a békebeli mögött marad, addig mindaz, amire nekik van szükségük, a háború előtti árat jelentékenyen meghaladja. Az ipari cikkeknek ára 32%-kal, vagyis egyharmaddal felette áll az 1913. évinek. Ilyenformán érthető, ha tele vannak panasszal és érthető az is, ha *a mezőgazdaság válságának enyhítésére alkalmas eszközök közül a legsürgősebbnek azok látszanak, melyektől a gabonatermesztés jövedelmezőségének helyreállítását lehet remélni.*

A céltudatos gazdaságpolitika ezen a téren első feladatát abban látta, hogy *a terméshozamokat emelje.* Ha ugyanazon a területen azonos vagy majdnem azonos befektetéssel nagyobb terméseredményt tudok

elérni, akkor nyilvánvalóan a valamivel alacsonyabb ár mellett is megtalálom számításomat, mert az egy-egy métermázsára eső termelési költség kisebb. Ennek elérése volt a célja a földművelésügyi kormány által megindított műtrágya- és egyéb akcióknak, valamint annak a fokozott gondoskodásnak is, mellyel a kormány és a gazdatársadalmi szervezetek a gazdaközönség szaktudását fejleszteni iparkodtak. Tény az, hogy a termés hozamok általában meghaladják a háborúelőttieket.

Ezzel azonban a feladatnak csak egyik része van megoldva. A természet jövedelmezősége nemcsak attól függ, hogy a költség csökken, hanem attól is, hogy *milyen árat lehet a terményért elérni*. A gazdának az igazi segítség az volna, ha *az árakat lehetne megjavítani*. Kérdés azonban, lehet-e ma?

Tudvalévő dolog, hogy a gabonafélék forgalma a világpiacon bonyolódik le. A gabonafeleslegeket termelő országok és földrészek terményei a legkülönbözőbb beviteli országokban találnak elhelyezésre, viszont utóbbiak a legkülönbözőbb országokból fedezik szükségletüket. Ennek következtében *a gabonaféléknek nagyjából egységes ára alakul ki azoknak legfontosabb piacain, a világ minden részében*. Ez az úgynevezett *világpiaci ár*. Ennek kialakulására befolyása van minden gabonát termeszto és gabonát vásárló ország viszonyainak, de a döntő hatást mégis azok az országok gyakorolják, melyek a nemzetközi gabonaforgalomban mint legnagyobb eladók és mint legnagyobb vásárlók szerepelnek. Az előbbieik közé tartoznak Kanada, az Egyesült Államok, Argentína és Ausztrália, az utóbbiak közé Nagybritannia, Németország stb. Magyarország, mint kiviteli állam, ebben a társaságban aránylag jelentéktelen szerepet visz, mert hiszen *évi átlagos búza-kivitelünk 6—8 millió métermázsra*, holott az Egyesült Államoké 50—60 millió, Kanadáé pedig 80—90 millió. Ebből könnyen megérthetjük, hogy miért alakul ki a gabona világpiaci ára teljesen függetlenül a mi gabonatermesztésünk és fogyasztásunk viszonyaitól és miért nem tudunk mi egyedül kedvezőbb árakat kialakítani, mint amelyek a világpiacon fennállanak. Kiviteli országokban a gabonaáralakulás a *világpiac*, elsősorban a legnagyobb kiviteli országok áraihoz igazodik. Ideig-óráig kisebb eltérések lehetségesek, de *a világpiac hatásának a belföldi gabonapiac huzamosabb ideig nem tud ellentállni*. Ez áll Magyarországra is. Ebből önként következik, hogy nem törekedhetünk a világpiaci ár emelése révén javítani a magyar gabonáét, hanem csak azt érhetjük el,

hogy a magyar gazda mindenkor megkapja a teljes és a legjobb világpiaci árat. Természetesen *teljes világpiaci ár alatt csak azt érthetjük, melyből le van vonva a fuvar a kiviteli piacig*. Minél távolabbi piacra vagyunk kénytelenek eladni gabonánkat, annál nagyobb fuvardíj kerül levonásba a világpiaci árból, tehát annál kevesebbet fizetnek azért Budapesten. Éppen azért teljesen helytelen dolog volt annak örülni, hogy sikerült az elmúlt évben a magyar búzát Egyiptomba, Angliába, Norvégiába és Finnországba bevezetni. Ezen inkább aggódni kellett volna, mert ez azt jelentette, hogy a legtermészetesebb, a legközelebb fekvő, a legkedvezőbb piacokról leszorultunk, akár azért, mert mások, a tengerentúli államok, akár azért, mert a belföldi szükséglet fedezte a termelést. Arra kell mindenesetre törekednünk, hogy *minél közelebb jekvő piacokon tudjuk elhelyezni gabonafeljeslegünket*, tehát a legfontosabb reánk, hogy Ausztria, Csehszlovákia, Olaszország, Németország legyenek biztos piacaink. Az ezekbe való szállítást terheli a legkisebb fuvar és az ezekbe eladott búzáért kapjuk aránylag a legteljesebb világpiaci árat, éppen azért, mert a hamburgi és rotterdami jegyzésből aránylag a legkevesebb kerül levonásba szállítási költség címén. Ez annál is inkább fontos, mert a *kiviteli búza ára szabályozza az ilthon eladottnak árát is*, vagyis ha nemzetközi piacokra adunk el, az csökkentően hat a belföldön elérhető árakra is.

Az a kérdés már most, hogy mely tényezők okozhatják, hogy a magyar termelő nem kapja meg a neki járó lehető legteljesebb és legjobb világpiaci árat. A további kérdés pedig, hogy van-e mód ezen a téren esetleg mutatkozó visszásságokat orvosolni.

Ma talán legtöbbször *a magyar búza minőségének kérdéséről* beszélnek. Tény az, hogy a tengerentúli búzafajták *átlagos* minősége ma meghaladja a magyar búza *átlagos* minőségét. Tény azonban az is, hogy *teremnek Magyarországon ma is olyan búzák, melyeknek minősége jobb a tengerentúli búza átlagos minőségénél* és megközelíti a legkiválóbbnak, a sokat emlegetett Manitoba I.-nek minőségi összetételét. *A világpiacnak ma elsősorban ezekre a kemény búzákra van szüksége, amilyen a Manitoba és a vörösszemű magyar lisztai*. Ugyanis azok a búzák, melyek Franciaországban, Németországban, Ausztriában, Csehszlovákiában teremnek, mint úgynevezett *puha búzák*, melyekből sütésre kifogástalanul alkalmas liszt csak úgy készíthető, ha *keverik kemény búzákkal*. Puha, közepes minőségű búza sokfelé terem, de az ezeknek feljavításához alkalmas minőségi búza különlegesen kedvező talajt és

éghajlatot kíván. Ilyennel ajándékozta meg az Isten Magyarországot is. Tehát csak az a feladatunk, hogy a megfelelő fajták kiválasztásával ezt az ajándékot ki is tudjuk használni. Addig is azonban arra kell törekednünk, hogy *kivitelre lehetőleg az elsőrendű búza kerüljön.*

Sajnos, gazdáink a sok keserves tapasztalat után sem szoktak még hozzá, hogy az azonos vidékeken fekvő üzemek azonos fajt termeljenek. Még ma is a legkülönbözőbb vetőmagvakkal kísérleteznek egy és ugyanazon a vidéken is. Pedig az volna a helyes, hogy ott, ahol a természetadta feltételek azonosak, minden gazdaságban ugyanazt a gabonafajt termesszék, még pedig azt a fajtát is, amely ott a legnagyobb hozam mellett egyben a legkiválóbb minőséget adja. Minthogy ez nem történik, az egységesítést *utólag kell elvégezni. Ez az első feladata a gabonaraktnak.* A gabonakereskedelem sokat panaszkodik, hogy a legkülönbözőbb fajtájú és minőségű búzákkal való keverékeket kénytelen átvenni és ezzel nem tud megfelelő árat elérni. Éppen ezért rendkívül haszna van annak a szervezetnek, mely a keverékeket a tárolásnál szétválogatja és így gondoskodik arról, hogy a kiváló minőségű gabonából oly mennyiségű tételek gyűljenek össze, amelyek a nagykereskedelem céljaira megfelelők. Természetesen *kivitelre csak az elsőrendű minőségű kerülne.* Ezt még ma is 5—6 pengővel drágábban fizetik. Ne higyjük azt, hogy ezt az árkülönbözetet aránylagosan akkor is megfizetik, ha a jó búza keverve van a közepessel. Vagyis, hogy ha például a primaminőség ára 26 pengő, akkor azért a keverékért, melynek fele prima, másik fele pedig 20 pengős puha búza, megadják a közeparányost: a 23 pengőt. Semmi esetre, mert a malom ilyen búzát nem szívesen vesz és azért legfeljebb a közepes árat, vagyis 20 pengőt fizet. Azt mondja, semmi szükségem nincs arra, hogy szétválogassam, hogy megállapítsam a keverési arányt, hiszen kaphatok megbízható, egységes tengerentúli búzát, melyből minden további művelet nélkül örölhetek elsőrendű lisztet.

Ezért van az árvédelem szempontjából nagy fontossága annak a minőségi egységesítésnek, melyet a gabonatárházak végeznek el.

Másik oka annak, hogy a gazda nem kapja meg gabonájáért a világpiacon árat, abban van, hogy *egyenellen a gabonakinálat.* Az emberek állandóan ugyanazt a mennyiségű kenyeret fogyasztják, tehát a szükséglet nagyjából azonos az egész éven át. Ellenben köz tudomású, hogy a legtöbb gazda aratás után siet túladni a termésen, mert sürgősen szüksége van pénzre. De nem is az aratás az egyetlen

ilyen szorongatott időpont. Így bizonyos adófizetési esedékességek, a tavaszi munkálatok megkezdésének ideje stb., mind egy-egy nagyobb búzaözönt indítanak meg a termelőtől a piacra, mert pénzre van szükség. *A túlnagy kínálat természetesen leveri az árat.* Ezt át kell hidalni olyanformán, hogy a gazda, ha kell, pénzhez is jusson, de a gabonából ne kerüljön több a piacra, mint amennyit az fel tud venni.

Itt *ismét a gabonaraktár lép közbe* igen jótékonyan. Fedezet nélkül hitelt nem igen lehet kapni, ha adnak is, az nagyon drága. Arra a kölcsönre, amit a gazda még az illető gazdasági éven belül vissza akar fizetni, legtermészetesebb fedezet a termés. Ha az a csürben van, biztosítékul nem fogadják el, mert senki sem ellenőrizheti mi történik vele, nem romlik-e meg stb. *Ellenben könnyebb kölcsönt felvenni arra a gabonára, mely a közraktárban van, megbízható kezelés alatt.* Ennek a kölcsönnek a kamata is kisebb lehet, mert kisebb a kockázat.

A gabonaraktár tehát átvesszi a gazda gabonáját és arra, az érték egy bizonyos hányadrészének erejéig, kölcsönt ad. A beraktározott gabona a kölcsön fedezetéül szolgál, mint zálog. A tulajdonos azt bármikor eladhatja vagy elszállíthatja, feltéve, hogy a kölcsönt kamataival együtt visszafizeti. Ezt azonban nem igen fogja tenni. A leggyakoribb eset az, hogy a beraktározó termelő akkor, mikor jónak látja, megbízást ad a közraktárnak az eladásra. A szövetkezeti raktár a megbízást teljesíti, a termelővel elszámol, a vételárból visszatartja a termelő adósságát, a maradványt pedig kifizeti a termelőnek.

Ilyen módon *a termelő a mindenkori viszonyokhoz képest, kedvező kamattal jut kölcsönhöz és nem kénytelen gabonáját rossz áron elköttyvetélni.*

A gabonaárvédelemben azonban még egy tekintetben megbízható segítőtárs a jól működő raktárszervezet, ha szövetkezeti elvek szerint épült ki. Ez a következőben áll:

Ahogy különbség van a világpiacon és belföldi ár közt a szállítási költség betudása miatt, ugyanúgy *különbség van a budapesti és a vidéki gabonaárak közt.* A gabona magyarországi ára mindig a budapesti tőzsdén jegyzett árat jelenti, ez pedig azt a gabonát veszi alapul, mely már Budapesten van. Annak a gabonának tehát, mely valamely vidéki termelőnél megvételtre kerül, még Budapestre kell jutnia, ami fuvarköltséget jelent. A vidéki termelőnek csak annyival kevesebbet lehet tehát kapni a gabonáért, amennyit az illető község vasútállomása és Budapest közt a fuvarköltség kitesz. Azonban

a valóságban a különbség rendszerint nagyobb. Ennek különböző oka lehetséges. Nem utolsó ezek közül, hogy *egyes* lelkiismeretlen ügynökök iparkodnak kihasználni a gazda tájékozatlanságát. Erre ugyan a rádiós árszolgálat általánossá válásával mind kevesebb lehetőség kínálkozik, de még ma is lehetséges, hogy valamely község vagy vidék gabonavásárló ügynökei *összebeszélnek és természetesen lenyomják az árakat*, habár ez csak ideig-óráig sikerül is, mégis sok kárt okozhatnak a termelőnek. Ezt azonban csak addig tehetik, míg meg nem jelenik a piacon vásárlóként olyan valaki, *aki a tisztességes, a világgpiaci viszonyoknak megfelelő teljes árat megajánlja*. Ebben az esetben az összes vásárló kénytelen lesz ugyanezt megadni, mert hiszen különben elesnék az üzlettől.

A *szövetkezeti gabonaraktáraknak* legfőbb hivatása éppen az utóbbiban áll. *Egészséges kereskedelmi versenyt teremtenek a vidéken*, hogy ezáltal ki legyen zárva *egy-két* tisztességtelen ember összejátszása által való megkárosítása a gazdának. *Ott, ahol* bármilyen ok következtében *természetellenes gabonaárak alakulnak ki*, vagyis olyanok, melyek nem felelnek meg az akkori világgpiaci viszonyoknak, *vásárlóként lépnek fel és ezzel felemelik az árat a megfelelő színvonalra*. A jelenleg működő néhány szövetkezeti raktár már eddig is bebizonyította, hogy e tekintetben a gazdáknek milyen megbízható támaszai.

A földművelésügyi miniszternek *a szövetkezeti raktárak kiépítésére vonatkozó tervzetéről* sok szó esik mostanában. Még senkinek sem lehet arról hiteles értesülése, milyen lesz ez a hálózat. De enélkül is kétségtelen, hogy rendeltetésének igazán csak akkor felelhet meg, *ha behálózza az egész országot* és a mindenkor piacra kerülő gabonamennyiségnek számottevő része megy keresztül a kezén. Éppen ezért szükséges, hogy *sok helyen létesüljön raktár*. Természetesen okosan csak ott fognak ilyent felállítani, ahol nagyobb költségek nélkül lehet. Mert úgy létesíteni gabonátárhálózatot, hogy a költség elvinné, amit különben az árból a gazda részére megmenthetne, annyit jelentene, hogy elvesztjük a réven, amit megtakarítottunk a vámon. Ezt kell megértenie a gazdaközönségnek és ha majd a kiépítésre kerül a sor, nem szabad türelmetlenkednie, hogy egyszerre legyen meg mindenütt a raktár. De akármi módon takarékosan létesül is a raktár, fenntartása, a benne lévő gabona kezelése, a legegyszerűbb igazgatás is költséget okoz. Éppen ezért felállítása mindig *egy bizonyos nagyságú forgalom feltételezése mellett történik*. Ha ez a forgalom nincsen meg, a raktár

nem tud alacsony kezelési díjakat, alacsony kamatokat számítani, mert rá nem fizethet, hiszen akkor hamarosan kénytelen volna beszüntetni működését. Vagyis csak akkor lehet remélni, hogy a raktárhálózat a gazdák érdekében mindazt valóban el is éri, amit tőle várunk, *ha a gazdák igénybe veszik, gabonájukat ott tárolják és annak közvetítésével adják el.* Ez egyike a legfontosabb követelményeknek.

Tulajdonképpen minden gazdával, aki azt várja, hogy az állam *a szövetkezeti értékesítés szervezésével* segítsen rajta, alá kellene iratni a kötelezvényt, hogy ha az ő érdekében nagy áldozatokkal az állam a szövetkezeti hálózatot kiépíti, hogy ebben az esetben *összes gabonáját csak annak révén fogja eladni.* Ennek hallatára bizonyára sok magyar gazda megriad. Pedig éppen az Egyesült Államokban, valamint Kanadában, amelyek a gabonaárak világpiacán úgyszólván diktátorok és amelyekben a gabonatermés nagyobb fele az értékesítő szövetkezeteken át kerül forgalomba, ez már megszokott dolog s nem fizettek rá a gazdák.

Bizonyos az, hogy a legnagyobb lángész sem tud olyan gabonaraktárszövetkezeti hálózatot kieszelni, amely akkor is javíthatja az árakat, ha mindenki továbbra is azoknak adja el gabonáját, akikkel rossz tapasztalatot tett.

